

مقاله پژوهشی

تبیین الگوی مفهومی نقش آفرینی مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی مبتنی بر خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری

عباس حسین‌زاده صفاری^۱، محمدحسن شکری^۲، عین‌الله دیری^۳

اسداله مهرآرا^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰

چکیده: این مقاله به تحلیل نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری پرداخته است. مسئله اصلی تحقیق عبارت است از: الگوی مفهومی نقش آفرینی مدیران در این زمینه چگونه است؟ با وجود اهمیت موضوع، تاکنون پژوهش‌های جامع در خصوص نقش مدیران در حوزه مدیریت اسلامی و تمدن نوین اسلامی صورت نگرفته و تحقیقات موجود عمدتاً بر ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متمرکز بوده‌اند. این تحقیق با استفاده از روش ترکیبی (کیفی و کمی) و در پارادایم تفسیری انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۲۵ نفر از اساتید حوزه علمیه و دانشگاه در بخش کیفی و ۱۷۰ نفر در بخش کمی بوده است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و پرسش‌نامه گردآوری و با استفاده از تحلیل محتوا و مدل معادلات ساختاری تحلیل شده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تمدن نوین اسلامی از دو بعد «حقیقی» (تعالی دینی و فرهنگی) و «ابزاری» (تعالی علمی، اقتصادی و سیاسی) تشکیل می‌شود. ویژگی‌های کلیدی مدیران شامل «اطاعت از خداوند»، «اخلاق‌مداری»، «عدالت‌محوری» و «تخصص‌محوری» شناسایی شده‌اند. این ویژگی‌ها می‌توانند به تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی کمک کرده و بستر مناسبی برای پیشرفت و توسعه کشور فراهم سازند. نتایج این پژوهش، گامی مهم در شناسایی و تقویت نقش مدیران در تحقق آرمان‌های تمدن نوین اسلامی و بهبود سیاست‌گذاری‌های مدیریتی کشور است. **واژگان اصلی:** مدیریت اسلامی، تمدن نوین اسلامی، خط‌مشی مقام معظم رهبری، ویژگی‌های مدیران.

^۱ دانشجوی دکتری گروه مدیریت دولتی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

abbashoseinzadehsaffary@gmail.com

^۲ استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران. (نویسنده مسئول)

mh_shakki@yahoo.com

^۳ استادیار گروه آمار، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران. deiri53@gmail.com

^۴ استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

mehrara_a@yahoo.com

۱. مقدمه

تحقیق حاضر به دنبال بررسی نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی مبتنی بر خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری است. این موضوع باتوجه به اهمیت روزافزون مدیریت در تحقق اهداف کلان جامعه اسلامی، ضرورتی انکارناپذیر یافته است. در این راستا، نظریه حکمرانی اسلامی می‌تواند به عنوان مبنای نظری قابل اعتماد و قوی برای تحلیل و تبیین نقش مدیران در فرایند تحقق تمدن نوین اسلامی به کار گرفته شود. این نظریه با تأکید بر اصول عدالت، شفافیت، و مشارکت اجتماعی، راه‌حل‌های مفیدی را برای هدایت مسیر مدیریتی در این راستا ارائه می‌دهد. در دنیای معاصر، مدیریت نه تنها یک ابزار اجرایی بلکه نقشی محوری در شکل‌دهی به مسیرهای فرهنگی، اجتماعی و تمدنی ایفا می‌کند. از این رو، تبیین دقیق نقش مدیران در این فرایند و ارائه الگویی مفهومی که بتواند به عنوان چارچوبی برای سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های آینده مورد استفاده قرار گیرد، ضرورتی دوجندان می‌یابد. مسئله اصلی این تحقیق، بررسی جایگاه و نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری است. در این راستا، مسائل فرعی همچون تأثیر ویژگی‌های مدیریتی بر تحقق اهداف تمدنی و نحوه پیاده‌سازی این خط‌مشی‌ها در سطح سازمانی و ملی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

ضرورت این تحقیق از چندین منظر قابل تأمل است. نخست، درک بهتر از نقش مدیران در توسعه تمدن نوین اسلامی می‌تواند به شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در این مسیر کمک کند. دوم، این تحقیق با ارائه الگوی مفهومی، گامی عملی در جهت پر کردن خلأهای موجود در ادبیات نظری و سیاست‌گذاری برداشته و در نهایت به ارائه راهکارهای کاربردی منجر خواهد شد. ارزش این مسئله نه تنها در بُعد نظری بلکه در ابعاد عملیاتی و اجرایی آن نیز نمایان است، چرا که می‌تواند به عنوان ابزاری برای ارزیابی و بهبود عملکرد مدیریتی در راستای تحقق اهداف کلان جامعه اسلامی به کار گرفته شود.

ادبیات موجود در این حوزه نشان‌دهنده تلاش‌های پراکنده‌ای است که هر یک بخشی از مسئله را پوشش داده‌اند. در این میان، چارچوب‌های نظری مختلفی همچون نظریه‌های مدیریت اسلامی، تمدن نوین اسلامی، و خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری مورد

بررسی قرار گرفته‌اند. با این حال، استفاده از نظریه حکمرانی اسلامی به عنوان یک چارچوب جامع و یکپارچه که به‌ویژه بر اصول عدالت و شفافیت تأکید دارد، می‌تواند گامی مؤثر در پر کردن خلأهای موجود در ادبیات نظری و سیاست‌گذاری باشد. با این حال، ادغام این چارچوب‌ها در قالب یک الگوی جامع که به طور خاص به نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی بپردازد، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. تاریخچه پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد که بیشتر تحقیقات انجام‌شده به بررسی مفاهیم کلی مدیریت اسلامی یا تحلیل نظری خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری محدود شده‌اند. اما در این تحقیق، تلاش شده است تا با بهره‌گیری از روش‌های علمی، ارتباط دقیق بین نظریه و عمل برقرار شود.

پیشینه پژوهش نیز بر این امر دلالت دارد که مطالعات موجود عموماً یا بر جنبه‌های مفهومی تمرکز داشته‌اند یا بر ابعاد اجرایی تأکید کرده‌اند. در مقابل، این مقاله تلاش دارد تا با ارائه یک دیدگاه تلفیقی، پیوندی میان این دو بُعد ایجاد کرده و گامی فراتر از مطالعات پیشین بردارد. علاوه بر این، این تحقیق با استفاده از داده‌های به‌روز و بهره‌گیری از روش‌شناسی ترکیبی، به درکی عمیق‌تر از موضوع دست‌یافته و از این حیث برتری نسبی نسبت به پژوهش‌های پیشین دارد.

۲. ادبیات و پیشینه پژوهش:

۲.۱. تعریف مفاهیم نظری:

جدول زیر به ارائه تعاریف مختلف از مفاهیم کلیدی مرتبط با مدیریت، تمدن نوین اسلامی، حکمرانی اسلامی بر اساس دیدگاه نظریه‌پردازان مختلف می‌پردازد.

جدول ۱. تعاریف مفاهیم کلیدی از دیدگاه نظریه‌پردازان

تعاریف	نظریه‌پرداز
مدیریت عبارت است از علم و هنر فرایند استفاده کارآمد و اثربخش منابع انسانی و مادی، از طریق برنامه‌ریزی سازمان‌دهی، هدایت و کنترل در یک محیط پویا در جهت تحقق اهداف سازمان یا جامعه بر اساس نظام ارزشی حاکم	احمدی (۱۳۹۲)
دکتر دانایی‌فرد در تعریف مدیریت دولتی چنین بیان می‌کند: مدیریت دولتی یعنی مدیریت مسائل عمومی برای تحقق منافع عمومی.	دانایی‌فرد (۱۳۹۵)

مدیریت اسلامی مبتنی بر آموزه‌ها و اصول دینی است که هدف آن تعالی انسان‌ها و تحقق عدالت اجتماعی و اقتصادی است. این نوع مدیریت باید باتوجه به ارزش‌های دینی و اسلامی، به تحقق آرمان‌های نظام اسلامی در سطح سازمان‌ها کمک کند و مدیران اسلامی باید به این اصول پایبند باشند و آن‌ها را در برنامه‌های خود لحاظ کنند.	شش پری و مؤمنی مهمونی (۱۴۰۲)
تمدن مصدر باب تفعل است که ریشه‌اش به مدینه و شهرنشینی بازمی‌گردد.	سعیدی فاضل (۱۳۹۸)
تمدن اسلامی محصول رشد و توسعه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، منطقی، فلسفی و علمی کاربردی در سطوح و لایه‌های انقلاب، نظام، ملت، کشور و تمدن می‌باشد.	یوسفی (۱۳۹۷)
تمدن نوین اسلامی به معنای ایجاد تمدنی جدید است که نه تنها به بازگشت به تمدن‌های گذشته نمی‌پردازد، بلکه به دنبال تحقق تمدنی است که با ارزش‌های اسلامی و مقتضیات زمان و پیشرفت‌های بشری در آینده سازگاری داشته باشد. این تمدن جدید باید از ابزارها و روش‌های نوین بهره‌برداری کند و بر اساس اصول اسلامی شکل گیرد.	بنائی و همکاران (۱۴۰۳)
حکمرانی خوب صرفاً تأکید بر افزایش اثربخشی و کارایی نیست، بلکه تضمین قانونی و مشروعیت نیز مطرح است.	مفتح و همکاران (۱۳۹۴)
نظریه حکمرانی مطلوب به رابطه میان شهروندان و حکومت اشاره دارد و معتقد است که رابطه نادرست بین آنها یکی از موانع اصلی توسعه است. این نظریه بر این باور است که حکمرانی مطلوب بر مبنای اصول اسلامی قادر است این رابطه را اصلاح کرده و به توسعه‌یافتگی کمک کند.	متفکر و بهاروندی (۱۴۰۱)
حکمرانی اسلامی با تأکید بر ارزش‌های دینی و اخلاقی، به دنبال ایجاد جامعه‌ای عادلانه، شفاف و مشارکتی است که در آن، سعادت دنیوی و اخروی افراد تأمین شود.	ایوبی پور و همکاران (۱۴۰۱)

۲.۲. چارچوب مفهومی:

چارچوب مفهومی این پژوهش به تبیین نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری می‌پردازد. یکی از مفاهیم اساسی در این تحقیق «مدیریت اسلامی» است که به عنوان یک رویکرد مدیریتی مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی تعریف می‌شود. در این رویکرد، مدیران نه تنها به عنوان رهبران سازمان‌ها، بلکه به عنوان الگوهایی اخلاقی و اجتماعی نیز شناخته می‌شوند که باید در راستای تحقق

اهداف اسلامی در جامعه عمل کنند. مدیریت اسلامی بر پایه آموزه‌های دینی استوار است و شامل مفاهیمی همچون عدالت، شفافیت، پاسخگویی و دستورات اسلام در فرایندهای مدیریتی می‌شود. این رویکرد بر این فرض استوار است که برای تحقق یک جامعه منطبق بر ارزش‌های اسلامی، مدیران باید در تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای خود این اصول را مدنظر قرار دهند.

نظریه حکمرانی اسلامی به‌عنوان چارچوبی مدیریتی بر اساس اصول اسلامی، در پی ایجاد توازن میان مسئولیت‌های فردی و اجتماعی است. در این راستا، مدیران با استفاده از اصول اسلام همچون عدالت، شفافیت و پاسخگویی، به هدایت جامعه اسلامی می‌پردازند. این رویکرد نه تنها به دنبال بهینه‌سازی فرایندهای اجرایی است، بلکه در پی تحقق اهداف کلان اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در قالب تمدن نوین اسلامی می‌باشد.

مفهوم دیگر که در این چارچوب مفهومی جایگاه ویژه‌ای دارد، «تمدن نوین اسلامی» است. تمدن نوین اسلامی مفهومی است که در راستای بازتعریف هویت اسلامی شکل گرفته است. این تمدن به دنبال ایجاد الگویی فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بر پایه اصول اسلامی است که در آن عدالت اجتماعی، کرامت انسانی و بهره‌گیری از منابع به طور بهینه در چارچوب آموزه‌های دینی جایگاه ویژه‌ای دارد. تمدن نوین اسلامی به‌ویژه از سوی مقام معظم رهبری به‌عنوان راهبردی کلان برای پیشرفت و تعالی جوامع مسلمان مطرح شده است و در این راستا نیازمند هدایت‌های مدیریتی خاص است که مبتنی بر دانش دینی و تجارب مدیریتی اسلامی باشد.

حکمرانی اسلامی در این زمینه نقشی اساسی در شکل‌دهی به تمدن نوین اسلامی ایفا می‌کند. این حکمرانی بر اساس اصول اسلامی به دنبال ایجاد یک نظم اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است که در آن عدالت، کرامت انسانی و بهره‌وری از منابع به طور بهینه تحقق یابد. این نظریه به‌ویژه از دیدگاه مقام معظم رهبری، به‌عنوان راهبردی برای تحقق تمدن نوین اسلامی مطرح شده است.

مفهوم دیگر «خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری» می‌باشد. این خط‌مشی‌ها شامل اصول، سیاست‌ها و راهبردهایی هستند که از سوی مقام رهبری به‌عنوان نقشه راه برای تحقق اهداف کلان کشور و به‌ویژه برای پیشبرد تمدن نوین اسلامی بیان شده‌اند. این

خطمشی‌ها، در قالب ارزش‌ها و رویکردهای کلیدی اسلامی، مدیران را هدایت می‌کنند تا در فرایندهای مدیریتی خود، توجه ویژه‌ای به مؤلفه‌های اصلی این تمدن و نیازهای جامعه اسلامی داشته باشند.

نظریه حکمرانی اسلامی که در آن تأکید زیادی بر ارزش‌های اسلامی و شفافیت در رهبری وجود دارد، به‌عنوان مبنای عملی برای پیاده‌سازی خطمشی‌های مقام معظم رهبری در نظر گرفته می‌شود. این خطمشی‌ها که در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی تدوین شده‌اند، نیازمند مدیرانی هستند که اصول حکمرانی اسلامی را در فرایندهای اجرایی خود بکار گیرند.

باتوجه به این مفاهیم، چارچوب مفهومی این تحقیق به طور عمده به پیوند میان نقش مدیران و خطمشی‌های مقام معظم رهبری در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی می‌پردازد. در چارچوب مفهومی این تحقیق، «خطمشی‌های مقام معظم رهبری» به‌عنوان اصول و راهبردهای کلیدی برای تحقق تمدن نوین اسلامی، نقشی اساسی دارند. این خطمشی‌ها، همراه با اصول «مدیریت اسلامی»، مبنای علمی و منسجمی را برای هدایت مدیران در فرایندهای مدیریتی فراهم می‌کنند. در این راستا، نظریه رهبری معنوی و تحول‌گرا به‌عنوان یک نظریه علمی منسجم، می‌تواند مبنای علمی اثبات فرضیه‌های تحقیق قرار گیرد. طبق این نظریه، مدیران به‌عنوان رهبران تحول‌گرا باتکیه بر اصول اسلامی و آموزه‌های دینی قادرند فرایندهای مدیریتی را در جهت تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی هدایت کنند و نقش‌آفرینی مؤثری داشته باشند.

این رویکرد، به‌ویژه برای اثبات «فرضیه تحقیق»، از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا خطمشی‌های رهبری می‌توانند به‌عنوان یک «نظریه علمی منسجم» در نظر گرفته شوند که تأثیرات آن بر رفتار مدیران و نقش آنها در تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی را تحلیل می‌کند. به‌این‌ترتیب، نظریه‌ای که از طریق این خطمشی‌ها شکل می‌گیرد، در فرآیند آزمون فرضیه تحقیق قرار می‌گیرد و به طور علمی نشان می‌دهد که چگونه این اصول می‌توانند در تحقق اهداف کلان کشور و تمدن نوین اسلامی مؤثر باشند.

بنابراین، نظریه حکمرانی اسلامی، باتوجه به نقش محوری آن در هدایت مدیران به‌سوی اهداف اسلامی، به‌عنوان مبنای علمی مستند برای تحقق تمدن نوین اسلامی و

ارزیابی فرضیه‌های تحقیق در نظر گرفته می‌شود. این نظریه توانایی تطبیق با چارچوب خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری را دارد و می‌تواند مبنای تحول مدیریتی در راستای اهداف تمدن نوین اسلامی قرار گیرد.

۲.۳. فرایند تشکیل تمدن نوین اسلامی بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری: مقام معظم رهبری پنج مرحله را برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی ترسیم کرده‌اند. ایشان معتقدند دو مرحله نخست به پایان رسیده و جامعه در مرحله سوم قرار دارد. (دانش کیا، ۱۳۹۶: ۱۰۲) در این راستا، ایشان می‌فرمایند: «فرایند تحقق هدف‌های اسلامی، یک فرایند طولانی و دشوار است... قدم بعدی ایجاد دولت اسلامی است که در آن نه تنها هیئت وزیران، بلکه باید در درون این نظام، اسلامی شویم.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام (۱۳۸۰/۰۹/۲۱))

شکل ۱. فرایند تشکیل تمدن نوین اسلامی مبتنی بر خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری (شاکری و مولوی، ۱۳۹۷: ۱۰۵)

دولت‌سازی از دیدگاه مقام معظم رهبری گامی اساسی در فرآیند تمدن‌سازی است. دولت اسلامی باید مردم‌پایه باشد و به رفع نیازهای مردم تمرکز کند. همچنین، عدالت به‌عنوان هدف و راهبرد در این دولت در نظر گرفته می‌شود و تمامی برنامه‌ها باید عدالت‌خواهانه باشند. علاوه بر این، دولت اسلامی باید حکمت‌پایه باشد و از ظرفیت‌های کارشناسان و نیروهای پرورش‌یافته انقلاب بهره‌برداری کند. (جلیلودن، ۱۴۰۰، ۱۷)

۲.۴. ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری:

۲.۴.۱. ویژگی‌های عام تمدن نوین اسلامی:

➤ ایمان: مقام معظم رهبری توحید را یکی از ارکان تمدن نوین اسلامی می‌دانند که به‌ویژه ایمان به وعده‌های الهی در پیروزی مستضعفان را شامل می‌شود. (دیبایی صابر و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۷)

- عقلانیت: یکی از ارکان تمدن است که در ابعاد مادی و معنوی آن تأثیر بسزایی دارد. (لاجوردی و معینی‌پور، ۱۳۹۹: ۶۸)
- اخلاق: از ویژگی‌های بارز تمدن اسلامی است و خداوند آن را در ردیف اهداف نبوت در قرآن معرفی کرده است. (قلندری، ۱۳۹۸: ۸)
- عدالت: در اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در حکومت‌های اسلامی همیشه درخشش داشته است. (شرعیاتی، ۱۳۹۹: ۶)
- علم: علم و فناوری به‌عنوان مؤلفه‌های برتر قدرت ملی و امنیت ملی در نظر گرفته می‌شود. (محسنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸)
- محوریت قرآن: در اندیشه مقام معظم رهبری، قرآن و قوانین آن جایگاه ویژه‌ای در تمدن اسلامی دارند. (دیبایی صابر و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۸)
- اقتصاد: شعار جامعه اسلامی همواره پیوند بین معاش و معاد بوده است. (شرعیاتی، ۱۳۹۹: ۵)
- حکومت مردمی: مردم در تمدن اسلامی نقش محوری دارند. (دیبایی صابر و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۹)
- جهان‌گرایی: مسلمانان باید با ایجاد تمدن نوین اسلامی الهام‌بخش تعالی و صلح جهانی باشند. (غفاری و ناصر خاکی، ۱۳۹۵: ۱۹۵)
- سبک زندگی: از نظر رهبر معظم انقلاب، سبک زندگی، بخش اصلی و حقیقی و سخت‌افزاری تمدن نوین اسلامی است. (ابوطالبی، ۱۳۹۶: ۱۰۲)
- کرامت انسانی: مقام معظم رهبری کرامت انسانی را به‌عنوان یکی از اصول اسلامی معرفی کرده‌اند. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از بانوان (۱۳۷۱/۹/۲۵))
- عزت: تمدن توحیدی عزت‌آفرین است؛ زیرا تمام خزائن هستی از آن خداوند است. (محمدی و خسروی، ۱۳۹۹: ۶)
- ولایت: به معنای نظام ارزشی است که همراه با محبت و عاطفه نسبت به مردم است. (همان: ۶)

➤ بصیرت: انسان را از استقامت در راه حق باز نمی‌دارد و بر مشکلات فائق می‌آید.

(حسینی و علوی، ۱۳۹۹: ۱۰)

➤ شفافیت: از طریق نظارت موجب پاسخگویی، کاهش فساد و افزایش اعتماد مردم

می‌شود. (ردادی، ۱۴۰۰: ۹۵)

۲.۴.۲. ویژگی‌های خاص تمدن نوین اسلامی:

➤ تلاش، کار، ابتکار و خلاقیت: مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از مسئولان

سه قوه می‌فرمایند: «امروز کشور در عرصه‌های مختلف نیازمند تلاش، تحرک،

نوآوری و ابتکار است.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از مسئولان

سه قوه با رهبر انقلاب (۱۳۹۱/۱/۱۵))

➤ رسانه‌های مدرن: رسانه‌های مدرن برای مقابله بافرهنگ منحرف غربی و ترویج

ارزش‌های اسلامی در تمدن نوین ضروری‌اند. (محمودی، ۱۴۰۰: ۱۲)

➤ دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی: مقام معظم رهبری بر مسئله دیپلماسی

عمومی به‌عنوان یکی از شاخص‌های تمدن نوین اسلامی تأکید دارند. (بیانات

مقام معظم رهبری در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی (۱۳۹۸/۷/۱۷))

➤ صدور احکام فقهی متناسب با نیازهای نوین بشر: اسلام به‌عنوان دین خاتم باید

پاسخگوی نیازهای جدید بشر باشد. رهبر انقلاب بر تربیت متخصصان برای

این امر تأکید دارند. (اکبری و رضایی، ۱۳۹۴: ۱۰۴)

➤ شناخت درست تجارب گذشته: مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «برای برداشتن

گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس

گرفت، اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغ‌ها به‌جای حقیقت خواهند نشست و

آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت.» (بیانیه گام دوم انقلاب

(۱۳۹۷/۱۱/۲۲))

➤ صیانت از انقلاب و اصالت شعارهای انقلاب: مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «تنها

انقلابی که یک چله پُرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در

برابر همه وسوسه‌هایی که غیرقابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و

اصالت شعارهایش صیانت کرده و اینک وارد دومین مرحله خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است.» (بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷/۱۱/۲۲))

➤ تربیت مدیران جوان و نخبه: جوان‌گرایی به همراه تعهد و تخصص نیاز اساسی امروز جامعه است. (خدابنده بایگی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴)

۲.۵. پیشینه تحقیق:

جدول زیر خلاصه‌ای از پژوهش‌های مرتبط با حکمرانی اسلامی و تمدن نوین اسلامی است. در آن، عنوان، هدف، نتایج و پژوهشگران هر مطالعه درج شده است. این مطالعات به موضوعات مختلفی همچون حکمرانی اسلامی، حکمرانی خوب و پیش‌نیازهای تمدن نوین اسلامی پرداخته‌اند.

جدول ۲. پیشینه پژوهش در ارتباط با موضوع پژوهش

ردیف	حیطه پژوهش	پژوهشگر	عنوان پژوهش	هدف پژوهش	نتایج پژوهش
۱	تمدن نوین اسلامی	بنائی و همکاران (۱۴۰۳)	پیش‌نیازها و پیش‌ران‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری	بررسی پیش‌نیازها و پیش‌ران‌های تحقق تمدن نوین اسلامی	پیش‌نیازها و پیش‌ران‌هایی مانند علم، وحدت اسلامی و خودباوری برای تسریع در تمدن‌سازی اسلامی ضروری است.
۲	حکمرانی مطلوب	عبداله‌نسب و میرزازاده (۱۴۰۲)	مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در نظام اسلامی: با تأکید بر اندیشه و کنش آیت‌الله شهید بهشتی	بررسی شاخص‌های حکمرانی مطلوب از منظر آیت‌الله بهشتی	آیت‌الله بهشتی نظریه امت و امامت را به‌عنوان الگویی برای حکمرانی مطلوب پیشنهاد می‌دهد.
۳	مدیریت اسلامی	شش‌پری و مؤمنی مهمویی (۱۴۰۲)	سنتز پژوهی ابعاد شایستگی مدیران با تأکید بر مدیریت اسلامی	جمع‌آوری ابعاد شایستگی مدیران و ایجاد یک کلیت جدید با تأکید بر مدیریت اسلامی	استفاده از الگوی شایستگی می‌تواند به بهبود انتخاب و ارتقاء مدیران کمک کند.
۴	حکمرانی	متفکر و	ارائه مدل مؤلفه‌ها و	تبیین الگوی	حکمرانی اسلامی با

	مطلوب	بهاروندی (۱۴۰۱)	شاخص‌های حکمرانی اسلامی بر اساس تحلیل نظر خبرگان و کارشناسان حکمرانی مطلوب	حکمرانی اسلامی و شناسایی شاخص‌های آن از نظرات خبرگان	تکیه بر عدالت، عقلانیت و تعامل ارکان، مدلی کارآمد برای توسعه همه‌جانبه است.
۵	حکمرانی مطلوب	ایوبی پور و همکاران (۱۴۰۱)	تصویرپردازی از حکمرانی مطلوب در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر اسناد بالادستی	مدل‌سازی الگوی حکمرانی مطلوب اسلام در زمینه‌های مختلف	حکمرانی مطلوب اسلامی باید بر اصول کرامت، امنیت، مشارکت و عدالت تأکید داشته باشد.
۶	حکمرانی اسلامی	مرادی و سهیلی (۱۴۰۰)	حکمرانی اسلامی مردم‌پایه بر اساس مدیریت جهادی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب	بررسی مؤلفه‌های حکمرانی اسلامی مردم‌پایه و راهکارهای ارتقای مسئولیت در جمهوری اسلامی ایران	مدیریت جهادی می‌تواند تهدیدها را به فرصت تبدیل کرده و به شکوفایی کشور کمک کند.
۷	تمدن نوین اسلامی	نجفی (۱۳۹۹)	نظریه «تمدن نوین اسلامی» از رویکرد فلسفی - نظری تا رویکرد تاریخی - نظری	بررسی نظریه تمدن نوین اسلامی و تأثیر انقلاب اسلامی در تحقق آن	تمدن نوین اسلامی می‌تواند به‌عنوان مدل حکمرانی کارآمد در جامعه اسلامی عمل کند.
۸	حکمرانی اسلامی	عابدی در چه و همکاران (۱۳۹۹)	تبیین مقایسه‌ای دو رویکرد حکمرانی متعالی اسلامی و حکمرانی خوب	مقایسه و تحلیل دو رویکرد حکمرانی متعالی اسلامی و حکمرانی خوب در غرب	حکمرانی متعالی اسلامی بر ارزش‌های الهی و سعادت اخروی تأکید دارد، درحالی‌که حکمرانی خوب به رفاه مادی انسان‌ها توجه دارد.
۹	حکمرانی مطلوب	مرشدزاده (۱۳۹۶)	حکمرانی خوب، و حکمرانی مطلوب در	بررسی سازگاری حکمرانی خوب با	حکمرانی خوب با اصول اسلامی و قانون

			تمدن نوین اسلامی	شیوه حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران	اساسی سازگار است و برای تحقق تمدن نوین اسلامی ضروری است.
۱۰	حکمرانی خوب	مفتح و همکاران (۱۳۹۴)	امکان‌سنجی اجرای نظریه حکمرانی خوب در جوامع اسلامی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران	بررسی امکان اجرائی شدن حکمرانی خوب در جوامع اسلامی، به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران	حکمرانی خوب باید با مبانی فلسفی اسلام تطبیق داده شود تا در جوامع اسلامی به طور کامل اجرایی گردد.

تحقیق حاضر با تمرکز بر نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی و تأکید بر خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری، رویکردی متمایز از پژوهش‌های پیشین دارد. برخلاف تحقیقات گذشته که عمدتاً به‌طور کلی به نقش مدیران پرداخته‌اند، این پژوهش به طور خاص نحوه تأثیر خط‌مشی‌های رهبری بر فرایندهای مدیریتی را بررسی کرده و چارچوبی راهبردی برای تحقق تمدن نوین اسلامی ارائه می‌دهد. این تحقیق برای نخستین بار مفاهیم مدیریت اسلامی و تمدن نوین اسلامی را در قالب یک چارچوب مفهومی جامع ترکیب کرده و ارتباط میان آن‌ها را تحلیل نموده است.

۳. روش‌شناسی پژوهش:

هدف از این مطالعه، بررسی الگوی مفهومی نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی با توجه به خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری است. به همین منظور، سؤال اصلی به‌صورت زیر مطرح می‌شود: «الگوی مفهومی نقش آفرینی مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری چگونه است؟» این سؤال در واقع محور اصلی تمامی مراحل تحقیق است و به دنبال دستیابی به پاسخ‌هایی جامع و متناسب با نیازهای موجود می‌باشد.

پژوهش حاضر در چارچوب نظریه حکمرانی اسلامی و اصول بنیادین آن، شامل عدالت، مشارکت، شفافیت، پاسخگویی و نظارت، طراحی شده است. به‌ویژه بر این نکته تأکید دارد که در فرآیند تحقق تمدن نوین اسلامی، نقش مدیران باید از منظر راهبردهای حکمرانی اسلامی و فرمایشات مقام معظم رهبری مورد تحلیل قرار گیرد.

در این مطالعه از رویکرد تفسیری بهره گرفته شده است که به عنوان یک روش کیفی، به درک عمیق‌تر معانی و تجربیات انسانی پرداخته و امکان تحلیل دقیق‌تر پدیده‌ها را فراهم می‌آورد. طرح پژوهش به صورت ترکیبی (کمی و کیفی) بوده و از دو روش مختلف برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده می‌شود. روش پدیدارشناسی به عنوان روشی مناسب برای بررسی تجربیات عمیق و معنای پدیده‌ها، در نظر گرفته شده تا زمینه شناخت دقیق‌تری از نقش مدیران در تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی فراهم گردد. همچنین، این تحقیق از نظر هدف، بنیادی بوده و به تولید دانش نوین در زمینه مدیریت اسلامی و ارتباط آن با تحقق تمدن نوین اسلامی می‌پردازد.

برای جمع‌آوری داده‌ها، از دو روش مصاحبه (برای داده‌های کیفی) و پرسش‌نامه (برای داده‌های کمی) استفاده می‌شود. در بخش کیفی از روش گلوله‌برفی برای نمونه‌گیری خبرگان در نظر گرفته شده است. این افراد از میان اساتید حوزه علمیه و دانشگاه که در زمینه‌های مرتبط با حکمرانی اسلامی و تمدن نوین اسلامی تخصص دارند، انتخاب می‌شوند. در بخش کمی، روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به کار گرفته شده است. حجم نمونه در بخش کیفی شامل بیست و پنج نفر و در بخش کمی شامل صد و هفتاد نفر است.

برای ارزیابی روایی داده‌ها در بخش کیفی، از روش کنش متقابل سه‌گانه استفاده می‌شود و در بخش کمی، روایی محتوایی مورد توجه قرار می‌گیرد. همچنین، پایایی داده‌ها از طریق توافق بین دو مصاحبه‌گر و کدگذاری در بخش کیفی و با استفاده از آلفای کرونباخ در بخش کمی محاسبه خواهد شد. در تحلیل داده‌های کیفی، روش‌های تحلیل محتوا به کار گرفته می‌شود تا روابط موجود میان داده‌ها و اصول حکمرانی اسلامی، به‌ویژه در زمینه نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی، به طور جامع‌تر بررسی گردد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها:

۴.۱. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی:

در این بخش، شاخص‌های استخراج‌شده از مصاحبه‌ها، ادبیات پژوهش و خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری بررسی می‌شوند. پس از توزیع پرسش‌نامه‌ها، داده‌ها با نرم‌افزارهای Excel و Maxqda تجزیه و تحلیل می‌شوند تا مدل توسعه‌یافته‌ای استخراج شود. برای جمع‌آوری داده‌های کیفی، با ۲۵ نفر از متخصصان، شامل ۱۰ نفر از اساتید حوزه علمیه و ۱۵ نفر از اساتید دانشگاه مصاحبه شده است.

بررسی سؤال اول: در سؤال اول پرسیده شده است: «تمدن نوین اسلامی دارای چه ویژگی‌هایی است؟» در مجموع ۱۴ شاخص توسط خبرگان، ۱۵ شاخص در ادبیات و پیشینه پژوهش و ۱۲ شاخص از خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری به دست آمده که با حذف موارد تکراری در پاسخ به این سؤال ۲۰ مورد مطابق جدول زیر به دست آمده است.

جدول ۳. مضامین اصلی و اولیه در خصوص سؤال اول (ابعاد و مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی)

ابعاد تمدن نوین اسلامی		بعد حقیقی		بعد ابزاری	
مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی	تعالی دینی	تعالی فرهنگی	تعالی علمی	تعالی اقتصادی	تعالی سیاسی
۱	دین‌محوری	فرهنگ‌سازی	توسعه محوری	استقلال‌طلبی و عزت‌مداری	تعامل‌گرایی بین‌المللی
۲	مردمی‌بودن	اخلاق‌مداری	آینده‌نگری	پیشرفت‌گرایی مادی	عقلانیت‌گرایی
۳	عدالت‌گستری		نقش‌آفرینی مدیران	رفاه‌طلبی عمومی	آزاداندیشی
۴			پرورش دهنده‌گی منابع انسانی	تلاش جهادی	التزام به ارزش‌های انقلابی
۵			تخصص محوری		
۶			آگاهی و به‌روز بودن		

۷		توسعه دانش		
---	--	------------	--	--

بررسی سؤال دوم: در رابطه با سؤال دوم که در آن پرسش «چه ویژگی‌هایی مدیران تمدن‌ساز دارند؟» مطرح شده که منجر به شناسایی ۲۷ شاخص از سوی خبرگان، در ادبیات و پیشینه پژوهی ۲۶ شاخص و از خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری نیز ۱۸ شاخص استخراج شده است. پس از بررسی دقیق و حذف شاخص‌های تکراری، نهایتاً ۳۰ شاخص بیانگر ویژگی‌های مدیران تمدن‌ساز به دست آمده که از این ۳۰ مورد، می‌توان ۱۸ مورد را برای نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی استخراج نمود که جزئیات آن‌ها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴. مضامین اصلی و اولیه سؤال دوم (تبدیل ویژگی مدیران بر اساس نقش مدیران)

الف) نقش‌های دارای رویکرد دین‌محور:	ب) نقش‌های دارای رویکرد تمدن‌محور:	ج) نقش‌های دارای رویکرد ملی‌محور:	د) نقش‌های اصلی مدیریت:	ه) نقش‌های فرعی مدیریت:
اجرای قوانین الهی (ایمان، تقوا، بصیرت)	امیدواری در جامعه (امید و نشاط)	ایجاد عقلانیت و شجاعت	آینده‌نگری	گسترش علم (علم، به‌روز بودن، خلاقیت)
افزایش اخلاق‌مداری (اخلاق، امانت‌داری، تواضع، صداقت، صبر)	حفظ ارزش‌های کشور (انقلابی بودن)	افزایش عدالت در جامعه (عدالت)	تخصص محوری	اهمیت به منابع انسانی (مشورت، منابع انسانی)
توجه به مردم (محبت به مردم، مردمی‌بودن)	تلاش جهادی	قانون‌گرایی		افزایش بهره‌وری (کارآمدی)
تعهد محوری				ایجاد شفافیت و پاسخگویی
				شایسته‌سالاری
				مسئولیت‌پذیری

بررسی سؤال سوم: سومین سؤال عنوان می‌کند: «مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی چه نقشی دارند؟»، مجموعاً ۴۹ شاخص از سه منبع مختلف استخراج شده است:

۱۴ شاخص به وسیله خبرگان، ۲۱ شاخص از ادبیات و پیشینه پژوهی و ۱۴ شاخص از خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری. پس از حذف موارد تکراری موجود بین این مجموعه‌ها، در پاسخ به این سؤال ۲۸ شاخص باقی‌مانده‌اند که در جدول زیر فهرست‌بندی شده‌اند.

جدول ۵. مضامین اصلی و اولیه سؤال سوم (جمع‌بندی سؤال سوم و دسته‌بندی نقش مدیران)

الف) نقش‌های دارای رویکرد دین‌محور:	ب) نقش‌های دارای رویکرد تمدن‌محور:	ج) نقش‌های دارای رویکرد ملی‌محور:	د) نقش‌های اصلی مدیریت:	ه) نقش‌های فرعی مدیریت:
اجرای قوانین الهی	امیدواری در جامعه	افزایش عدالت در جامعه	نظارت صحیح	افزایش بهره‌وری
افزایش اخلاق‌مداری	تلاش جهادی	توجه به اقتصاد	راهنمایی و هدایت	اهمیت به منابع انسانی
افزایش فرهنگ	جهاد تبیین	حفظ استقلال، عزت و اقتدار کشور	سازماندهی و خط‌مشی‌گذاری	ایجاد پیشرفت و تحول
توجه به محرومین	حفظ ارزش‌های کشور	قانون‌مداری	برنامه‌ریزی و آینده‌نگری	ایجاد شفافیت و پاسخگویی
توجه به مردم	مبارزه با دشمنان	مبارزه با فساد		شایسته‌سالاری
		مراودت‌های داخلی و خارجی		گسترش علم
				مسئولیت‌پذیری

نتایج روش دلفی: نتایج روش دلفی پرسش‌نامه اولدر سه دور انجام شد. در دور اول، پرسش‌نامه‌ای برای بررسی نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی به اعضای خبرگان تحویل داده شد. دور دوم شامل ارائه فهرستی از نقش‌ها و شاخص‌های استخراج‌شده بود که پاسخ‌دهندگان باید تأثیر هر یک را با استفاده از طیف لیکرت ارزیابی می‌کردند. در این دور، ضریب کندال $0/638$ و در دور سوم $0/702$ به دست آمد که نشان‌دهنده توافق بالای خبرگان بر سر شاخص‌ها بود. نتایج دور دوم و سوم مشابه بوده و دیگر نیازی به دور جدید نبود.

نتایج روش دلفی پرسش‌نامه دوم نیز در سه دور انجام شد. در دور اول، پرسش‌نامه‌ای به اعضای خبرگان تحویل داده شد. در دور دوم، فهرستی از ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی و شاخص‌های استخراج‌شده ارائه گردید و پاسخ‌دهندگان تأثیر هر عامل را با استفاده از طیف لیکرت ارزیابی کردند. ضریب کندال در این دور ۰/۶۱۷ بود که نشان‌دهنده توافق خبرگان بر سر شاخص‌ها بود. در مرحله بعد، پس از اضافه کردن شاخص‌های پیشنهادی، پرسش‌نامه دور سوم به ۲۰ نفر از خبرگان ارسال شد. این پرسش‌نامه شامل دو بخش بود: نظرسنجی و عوامل مؤثر بر چالش‌ها. ضریب کندال در این دور ۰/۷۷۲ به دست آمد که تأییدکننده توافق بالای خبرگان است. نتایج دور دوم و سوم مشابه بوده و نیازی به دور جدید نیست.

جمع‌بندی بخش کیفی: در نهایت نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

جدول ۶. ابعاد و مؤلفه‌های نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی

ابعاد نقش مدیران ⇐	نقش‌های دارای رویکرد دین‌محور:	نقش‌های دارای رویکرد تمدن‌محور:	نقش‌های دارای رویکرد ملی‌محور:	نقش‌های اصلی مدیریت:	نقش‌های فرعی مدیریت:
مؤلفه‌های نقش مدیران ⇐	اطاعت از خداوند	امیدآفرینی	عدالت‌محوری	برنامه‌ریزی	افزایش بهره‌وری
	اخلاق‌مداری	تلاش جهادی	اقتصاد‌محوری	راهبری	تعالی‌گرایی منابع انسانی
	غنی‌سازی فرهنگ	جهاد تبیین	استقلال‌طلبی و عزتمندی	سیاست‌گذاری	تحول‌گرایی
	محرومیت‌زدایی	ارزش‌مداری	قانون‌مداری	نظارت‌گرایی	ابهام‌زدایی
	مردم‌مداری	دشمن‌ستیزی	فساد ستیزی	تخصص‌محوری	شایسته‌سالاری
	تعهد‌محوری		تعامل‌گرایی		توسعه دانش
			شجاعت‌طلبی		مسئولیت‌پذیری
			عقلانیت‌گرایی		

۴.۲. تجزیه و تحلیل داده‌های کمی:

آمار توصیفی: در این پژوهش، از مجموع افراد نمونه، ۱۶/۱ درصد را زنان (۲۵ نفر) و ۸۳/۹ درصد را مردان (۱۳۰ نفر) تشکیل می‌دهند. بیشترین تمرکز سنی مربوط به گروه ۳۰ تا ۳۹ سال است که با ۷۳ نفر، ۴۷/۱ درصد از کل نمونه را در بر می‌گیرد و به‌عنوان گروه سنی اصلی در این مطالعه شناخته می‌شود. از نظر تحصیلات، بیشترین تعداد شرکت‌کنندگان دارای مدرک دکتری دانشگاهی هستند و پس از آن، سطح ۳ حوزه علمیه بیشترین فراوانی را دارد. همچنین از نظر سابقه تدریس، گروهی با بیش از ۲۰ سال سابقه تدریس با ۳۶/۸ درصد از کل نمونه، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. از نظر محل تدریس، مدرسان حوزه علمیه بیشترین تعداد را تشکیل می‌دهند و پس از آن، مدرسان دانشگاهی قرار دارند.

آمار استنباطی: کفایت نمونه‌برداری با استفاده از شاخص KMO ارزیابی می‌شود. این شاخص میزان همبستگی‌های مشاهده‌شده را نسبت به همبستگی‌های جزئی بین متغیرها نشان می‌دهد. مقادیر کمتر از ۰/۶ برای KMO نشان‌دهنده این است که همبستگی بین زوج متغیرها به‌خوبی توسط سایر متغیرها تبیین نمی‌شود. در این پژوهش، مقدار KMO برابر با ۰/۵۵۵ به‌دست آمده که بیانگر کفایت نمونه‌برداری است.

برای بررسی این‌که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست، از آزمون کرویت بارتلت استفاده شده است. نتیجه این آزمون با مقدار ۸۰/۴۸ و معناداری در سطح کمتر از ۰/۰۱ نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست و بنابراین، استفاده از تحلیل عاملی قابل توجیه است.

همچنین، به‌منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های پرسش‌نامه، از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که در تمامی متغیرها سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، فرض نرمال بودن مشاهدات (فرض صفر) رد نمی‌شود. با این نتیجه، می‌توان از آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی فرضیات استفاده کرد.

پایایی و روایی: پایایی یعنی اگر محقق پرسش‌نامه را دوباره اجرا کند یا به‌صورت موازی اجرا شود، نتایج هر دو بار یکسان باشد، آن ابزار از پایایی مناسبی برخوردار

است. آلفای کرونباخ به عنوان یک معیار استاندارد برای سنجش پایایی و ارزیابی پایداری درونی ابزارهای اندازه گیری به کار می رود. مقدار آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ به عنوان شاخصی از پایایی قابل قبول تلقی می شود. در نهایت، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای هر ۱۰ متغیر بیشتر یا مساوی ۰/۷ به دست آمده است که نشان دهنده پایایی مناسب مدل است.

معیار دوم در بررسی مدل های اندازه گیری، روایی است که به ارزیابی همبستگی هر متغیر با شاخص های مرتبط با خود می پردازد. معیار AVE میزان همبستگی یک متغیر با سوالات خود است؛ هرچه این همبستگی بیشتر باشد، برازش مدل نیز بهتر خواهد بود. بر اساس روش فورنل و لارکر، مقدار مناسب برای AVE حداقل ۰/۵ است، اما در این پژوهش برای تمامی ۱۰ متغیر مقدار AVE بیشتر یا مساوی ۰/۴ گزارش شده است. باتوجه به این مقادیر و بررسی بارهای عاملی، نتایج نشان دهنده مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی همگرایی پژوهش است.

بررسی وضعیت شاخص ها: نتایج آزمون t تک نمونه ای برای بررسی اهمیت شاخص های تحقق تمدن نوین اسلامی توسط مدیران برای تمامی ۴۰ مورد، بیشتر از ۱/۹۶ بوده و سطح معناداری آن ها کمتر از ۰/۰۵ است. مقایسه اختلاف میانگین این عوامل با اختلاف میانگین جامعه صفر نشان می دهد که تمامی شاخص های مورد بررسی، جزء شاخص های تحقق تمدن نوین اسلامی توسط مدیران، می باشد.

جدول ۷. نتایج آزمون t تک نمونه ای برای بررسی اهمیت شاخص های تحقق تمدن نوین اسلامی

نام متغیر		اختلاف میانگین	آماره آزمون t	میانگین جامعه = ۳	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪
					کران پایین	کران بالا
نقش های دارای رویکرد دین محور		۱/۰۱	۴/۰۹	۰/۰۰۱	۰/۵۵۷	۱/۴۵۲
نقش های دارای رویکرد تمدن محور		۱/۶۷	۲/۴۴	۰/۰۴۱	۰/۹۸۸	۱/۹۱۹
نقش های دارای رویکرد ملی محور		۱/۵۹	۵/۳۰	۰/۰۰۱	۰/۹۱۳	۱/۷۶۶
نقش های اصلی مدیریت		۱/۶۱	۲/۴۰	۰/۰۱۸	۰/۹۲۷	۱/۸۸۴
نقش های فرعی مدیریت		۱/۶۵	۳/۵۶	۰/۳۴۱	۰/۷۸۹	۱/۹۵۱

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی اهمیت شاخص‌ها و ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی برای همه ۴۰ مورد، بیشتر از ۱/۹۶ بوده و سطح معناداری آن‌ها کمتر از ۰/۰۵ است. مقایسه اختلاف میانگین این عوامل با اختلاف میانگین جامعه صفر نشان می‌دهد که تمامی شاخص‌های مورد بررسی، جزء شاخص‌های ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی می‌باشد.

جدول ۸. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی اهمیت شاخص‌های ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی

		میانگین جامعه = ۳			
نام متغیر		اختلاف میانگین	آماره آزمون t	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪
				کران پایین	کران بالا
تعالی دینی		۱/۷۷	۲/۴۸	۰/۰۱۵	۱/۴۲۱
تعالی فرهنگی		۱/۷۱	۳/۲۸	۰/۰۰۵	۱/۴۳۸
تعالی علمی		۱/۵۶	۲/۵۹	۰/۰۰۱	۱/۰۸۴
تعالی اقتصادی		۱/۲۹	۲/۲۳	۰/۰۲۳	۱/۰۸۴
تعالی سیاسی		۱/۴۵	۲/۳۵	۰/۰۲۹	۱/۰۹۵

۵. یافته‌های کلی:

این پژوهش به ویژگی‌ها و نقش‌های مختلف مدیران و تأثیر آن‌ها در فرایند ایجاد تمدن نوین اسلامی پرداخته است. ابتدا، تمدن نوین اسلامی به عنوان یک پدیده با ویژگی‌های خاص در ابعاد دینی، فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که تمدن نوین اسلامی از دو بعد حقیقی و ابزاری تشکیل می‌شود که شامل مؤلفه‌هایی چون تعالی دینی، فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی است. این ابعاد، باتوجه به اصول اسلامی، در پی تحقق جامعه‌ای مترقی و پایدار هستند.

سپس ویژگی‌های مدیران تمدن‌ساز که نقش کلیدی در تحقق این تمدن ایفا می‌کنند، شناسایی و بررسی شد. مدیران باید ویژگی‌هایی همچون ایمان، تقوا، بصیرت، اخلاق‌مداری، تعهد محوری، جهاد تبیین و امیدآفرینی را در خود پرورش دهند تا بتوانند به اهداف تمدن نوین اسلامی دست یابند. علاوه بر این، مدیران باید نقش‌های ملی‌محور

مانند تقویت عدالت اجتماعی، حفظ استقلال و اقتدار کشور، و قانون‌مداری را ایفا کنند تا به اهداف انقلاب اسلامی و تمدن مهدوی نزدیک شوند.

در این راستا، نظریه حکمرانی اسلامی بر اصولی مانند عدالت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، خردورزی و شفافیت در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی تأکید دارد. این اصول در قالب رویکردهای دین‌محور، تمدن‌محور و ملی‌محور قابل‌دسته‌بندی هستند و مدیران با اجرای اصول دینی، تقویت اخلاق‌مداری، و توجه به فرهنگ اسلامی، باید جامعه را به سمت تحقق اهداف بلندمدت تمدنی هدایت کنند. مدیران در این فرایند، نقش‌های مدیریتی مختلفی از جمله برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، نظارت و تخصیص‌محوری را ایفا می‌کنند که به تحقق این اهداف حیاتی کمک می‌کند. در نهایت، از طریق تحلیل کیفی و کمی، ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی و نقش‌های مدیران به‌دقت بررسی و تأیید شده‌اند.

نتایج بخش کمی با استفاده از آزمون‌های آماری نشان داد که تمامی مؤلفه‌ها و نقش‌های شناسایی‌شده، از جمله تعالی دینی، علمی، اقتصادی، و نقش‌های مدیریتی، در وضعیت مطلوب قرار دارند و به طور مؤثر در تحقق تمدن نوین اسلامی نقش‌آفرینی می‌کنند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که مدیران با رعایت اصول اسلامی و توجه به ویژگی‌های تمدن نوین اسلامی می‌توانند به تحقق اهداف انقلاب اسلامی و تمدن مهدوی کمک کنند.

۶. بحث:

پژوهش حاضر الگوی نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی را بر اساس خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد که تحقق این تمدن مستلزم توجه هم‌زمان به دو بعد «حقیقی» (تعالی دینی و فرهنگی) و «ابزاری» (تعالی علمی، اقتصادی و سیاسی) است. بدون در نظر گرفتن این ابعاد در کنار یکدیگر، تحقق تمدن نوین اسلامی دشوار خواهد بود.

ویژگی‌های کلیدی مدیران در این مسیر شامل «اخلاق‌مداری»، «عدالت‌محوری»، «امیدآفرینی»، «تخصیص‌گرایی» و «مسئولیت‌پذیری» است. این ویژگی‌ها نه تنها به پیشبرد اهداف اسلامی کمک می‌کنند، بلکه زمینه‌ساز توسعه پایدار و عادلانه جامعه نیز هستند.

در این میان، نظریه حکمرانی اسلامی با تأکید بر اصولی مانند عدالت اجتماعی، شفافیت، پاسخگویی و حکمت، چارچوبی برای تصمیم‌گیری مدیران ارائه می‌دهد که در آن، ارزش‌های اسلامی در کنار کارآمدی و پیشرفت علمی و اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرند.

مدیران تمدن‌ساز با سه رویکرد دین‌محور، تمدن‌محور و ملی‌محور می‌توانند در این مسیر نقش‌آفرینی کنند. رویکرد دین‌محور بر ارزش‌های الهی و اخلاقی، رویکرد تمدن‌محور بر پیشرفت و جهاد علمی، و رویکرد ملی‌محور بر استقلال و عدالت اجتماعی تأکید دارد. هم‌افزایی این سه رویکرد می‌تواند مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی را هموار کند.

مقایسه الگوی پیشنهادی با مدل‌های مدیریتی غربی نشان می‌دهد که حکمرانی اسلامی با تکیه بر معنویت و عدالت، جایگزینی کارآمد و مؤثر ارائه می‌دهد. در این میان، نمونه‌های عملی از مدیران جهادی که توانسته‌اند با رویکردهای جهادی و مردمی امید و پیشرفت را رقم بزنند، مؤید کارآمدی این الگو است.

این پژوهش با ارائه الگویی مبتنی بر حکمرانی اسلامی، گامی در جهت شناخت بهتر نقش مدیران در تحقق تمدن نوین اسلامی برداشته و زمینه را برای مطالعات تکمیلی در این حوزه فراهم کرده است.

نتیجه‌گیری و پیامدها:

پژوهش حاضر نشان داد که تحقق تمدن نوین اسلامی نیازمند الگویی مدیریتی است که بر مبانی اسلامی استوار باشد و بتواند ابعاد مختلف فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی را به طور هماهنگ پوشش دهد. یافته‌های تحقیق تأکید می‌کند که مدیران در این مسیر، مسئولیتی خطیر بر عهده دارند و باید ویژگی‌هایی همچون عدالت‌محوری، اخلاق‌مداری، پاسخگویی، شفافیت و تدبیر را در تصمیم‌گیری‌های خود لحاظ کنند. این اصول که ریشه در حکمرانی اسلامی دارند، علاوه بر ایجاد انسجام اجتماعی، زمینه‌ساز پیشرفت پایدار و تحقق اهداف کلان انقلاب اسلامی خواهند بود.

مدیریت در چارچوب حکمرانی اسلامی، علاوه بر کارآمدی و تخصص‌گرایی، باید مبتنی بر ارزش‌های الهی باشد تا بتواند میان رشد مادی و تعالی معنوی جامعه توازن

برقرار کند. در این راستا، توجه به عدالت اجتماعی، مردمی‌سازی حکمرانی و ایجاد سازوکارهای شفاف برای پاسخگویی مدیران از جمله ضروریاتی است که پژوهش حاضر بر آن تأکید دارد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که در غیاب این اصول، حرکت به‌سوی تمدن نوین اسلامی با موانع جدی مواجه خواهد شد.

در ادامه پیامدها و پیشنهادها برای تحقیق در ذیل ارائه می‌شود.

ایجاد الگوی مدیریتی اسلامی: تدوین مدلی جامع که بر اساس اصول حکمرانی اسلامی طراحی شده و بتواند نیازهای مدیریتی جامعه را در مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی پاسخ دهد.

توانمندسازی مدیران: تقویت ویژگی‌هایی همچون عدالت‌محوری، تقوا، مردم‌داری و کارآمدی در میان مدیران تا تصمیمات آنان منطبق با ارزش‌های اسلامی و مقتضیات حکمرانی مطلوب باشد.

ارتقای آگاهی عمومی: توسعه پژوهش‌های علمی در حوزه حکمرانی اسلامی و آگاه‌سازی مدیران و جامعه درباره ضرورت به‌کارگیری این اصول در مدیریت کلان کشور.

ایجاد سازوکارهای اجرایی کارآمد: طراحی نظام مدیریتی که علاوه بر تحقق اهداف انقلاب اسلامی، زمینه‌ساز پیشرفت پایدار باشد و بتواند در برابر چالش‌های اجتماعی و اقتصادی، انسجام و پایداری خود را حفظ کند.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش بر ضرورت نهادینه‌سازی حکمرانی اسلامی در ساختار مدیریتی کشور تأکید دارد. تحقق این امر نیازمند مدیرانی است که در کنار تعهد به ارزش‌های دینی، از دانش، بینش و توانمندی کافی برای رویارویی با چالش‌های پیشرو برخوردار باشند و بتوانند با نگاهی جامع‌نگر، مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی را هموار سازند.

منابع:

۱. قرآن کریم

۲. وبگاه مقام معظم رهبری (www.khamenei.ir)

۳. ابوطالبی، م. (۱۳۹۶). "نقش علوم انسانی اسلامی در تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری." *تحقیقات بنیادین علوم اسلامی*. دوره ۳، ش ۱، ۹۷-۱۲۴.
۴. احمدی، م. (۱۳۹۲). *مبانی سازمان و مدیریت - مدیریت عمومی*. چاپ اول. ساری: انتشارات پژوهش‌های فرهنگی.
۵. اکبری، م.، و رضائی، ف. (۱۳۹۴). "واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله)." *مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی/ایرانی*. دوره ۳، ش ۵، ش پیاپی ۵، ۸۵-۱۰۸.
۶. ایوبی پور، م و همکاران. (۱۴۰۱). "تصورپردازی از حکمرانی مطلوب در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر اسناد بالادستی." *مدیریت اسلامی*. دوره ۳۰، ش ۲، ۱۳۱-۱۷۱.
۷. بنائی، ع و همکاران. (۱۴۰۳). "پیش‌نیازها و پیش‌ران‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری." *آینده‌پژوهی/انقلاب اسلامی*. دوره ۵، ش ۲، ش پیاپی ۱۷، ۳۹-۷۰.
۸. جلیلونند، م. (۱۴۰۰). "واکاوی مبانی و مؤلفه‌های حکمرانی در تراز تمدن نوین اسلامی." *دومین همایش ملی بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم*. تهران.
۹. حسینی، م؛ علوی علی‌آبادی، ف. (۱۳۹۹). "نقش بصیرت دینی در تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب." *اجلاس ملی مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب*. مشهد.
۱۰. خدابنده بایگی، ع و همکاران. (۱۳۹۹). "لزوم استفاده از توانمندی‌های جوانان نخبه در مسئولیت‌های مدیریتی کشور در جهت توسعه و پویایی تمدن نوین اسلامی." *اجلاس ملی مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب*. مشهد.
۱۱. دانایی‌فرد، ح. (۱۳۹۵). *چالش‌های مدیریت دولتی در ایران*. چاپ دهم. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

۱۲. دانش کیا، م. (۱۳۹۶). "اعمال شرایط احراز شغل، گامی به سوی تمدن نوین اسلامی." *پژوهش‌نامه علوی*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوره ۸، ش ۲، ۹۹-۱۲۲.
۱۳. دیبایی صابر، م و همکاران. (۱۳۹۹). "تبیین مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی موردنظر مقام معظم رهبری و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران." *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*. دوره ۲۸، ش ۴۷، ۸۷-۱۰۵.
۱۴. ردادی، م. (۱۴۰۰). "منش اعتمادساز کارگزاران دولت در تراز تمدن اسلامی بر اساس آموزه‌های نهج‌البلاغه." *مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*. دوره ۴، ش ۲، ش پیاپی ۸، ۲۱۷-۲۴۰.
۱۵. سعیدی فاضل، ر. (۱۳۹۸). *تمدن نوین اسلامی با محوریت آرای حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای*. چاپ اول. مشهد: انتشارات حوزه علمیه خراسان.
۱۶. شرعیاتی، ف. (۱۳۹۹). "تحلیل مستندات قرآنی - حدیثی توصیه‌های رهبر برای تحقق تمدن نوین اسلامی." *اجلاس ملی مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب*. مشهد.
۱۷. شش‌پری، ل.؛ مؤمنی مهموئی، ح. (۱۴۰۲). "سنترپژوهی ابعاد شایستگی مدیران با تأکید بر مدیریت اسلامی." *نوآوری‌های مدیریت آموزشی*. دوره ۱۸، ش ۲ (مسلسل ۷۰)، ۱-۲۷.
۱۸. عابدی درچه، م و همکاران. (۱۳۹۹). "تبیین مقایسه‌ای دو رویکرد حکمرانی متعالی اسلامی و حکمرانی خوب." *پژوهش‌های انقلاب اسلامی*. دوره ۹، ش ۳، ش پیاپی ۳۴، ۱۸۲-۱۶۳.
۱۹. عبداله‌نسب، م؛ میرزاده، ف. (۱۴۰۲). "مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در نظام اسلامی: با تأکید بر اندیشه و کنش آیت‌الله شهید بهشتی." *رهافت‌های نوین در مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی*. دوره ۳، ش ۱۲، ۱-۲۲.
۲۰. غفاری، ز؛ ناصر خاکی، ح. (۱۳۹۵). "زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان علوم سیاسی." *علوم سیاسی*. دوره ۱۹، ش ۷۵، ۱۲۳-۱۵۰.

۲۱. قلندری، م. (۱۳۹۸). "آینده پژوهی با رویکرد تولید دانش و گذار بر ساحت‌های بسترسازی تمدن نوین اسلامی." *دومین اجلاس بین‌المللی صلح پژوهی*. کیش.
۲۲. لاجوردی، ش؛ معینی‌پور، م. (۱۳۹۹). "جایگاه عقلانیت در شکل‌گیری مراحل رسیدن به تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای." *سیاست متعالیه*. دوره ۸، ش ۲۸، ۵۳-۷۰.
۲۳. متفکر، ح؛ بهاروندی، س. (۱۴۰۱). "ارائه مدل مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی اسلامی بر اساس تحلیل نظر خبرگان و کارشناسان حکمرانی مطلوب." *حکمرانی متعال*. دوره ۳، ش ۱ (پیاپی ۹)، ۳۱-۷۴.
۲۴. محسنی، م و همکاران. (۱۳۹۹). "جایگاه علم و فناوری در تحقق تمدن نوین اسلامی." *اجلاس ملی مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب*. مشهد.
۲۵. محمدی، م؛ خسروی، غ. (۱۳۹۹). "عدالت و تمدن نوین اسلامی با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری." *اجلاس ملی مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب*. مشهد.
۲۶. محمودی، ن. (۱۴۰۰). "سبک زندگی تمدن نوین اسلامی." *دومین همایش ملی بازنمایی گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم*. تهران.
۲۷. مرادی، ب.؛ سهیلی، ح. (۱۴۰۰). "حکمرانی اسلامی مردم‌پایه بر اساس مدیریت جهادی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب." *حکمرانی متعالی*. دوره ۲، ش ۴، ش پیاپی ۸، ۱۰۷-۱۳۹.
۲۸. مرشدزاده، ع. (۱۳۹۶). "حکمرانی خوب، و حکمرانی مطلوب در تمدن نوین اسلامی." *آینده پژوهی ایران*. دوره ۲، ش ۲، ش پیاپی ۳، ۱۲۵-۱۴۰.
۲۹. مفتاح، م و همکاران. (۱۳۹۴). "امکان‌سنجی اجرای نظریه حکمرانی خوب در جوامع اسلامی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران." *پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب*. دوره ۲، ش ۲، ۱۵۱-۱۷۸.
۳۰. نجفی، م. (۱۳۹۹). "نظریه تمدن نوین اسلامی از رویکرد فلسفی - نظری تا رویکرد تاریخی - نظری." *مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*. دوره ۳، ش ۲، ش پیاپی ۶، ۴۰-۱.